

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ για κατανόηση της γλώσσας του κινηματογράφου

Παίρνουμε ένα κομμάτι χαρτί A4. Το τυλίγουμε σε σωλήνα και το ονομάζουμε «κάμερα» για να φανταστούμε τα είδη των πλάνων και τις κινήσεις της κάμερας. Καθώς κοιτάμε μέσα από το χάρτινο σωλήνα, είμαστε ο σκηνοθέτης που κοιτά μέσα από τον φακό μιας κινηματογραφικής μηχανής.

- ✓ Κοιτάμε μέσα από την «κάμερα» μας και ανοιγοκλείνουμε τα μάτια μας: αυτό είναι το **cut** μεταξύ των πλάνων.
- ✓ **Είδη πλάνων:**
 - **Γενικό:** Κοιτάμε κάποιον απέναντι στην αίθουσα έτσι ώστε να τον βλέπουμε ολόκληρο. Αυτό το είδος πλάνου δείχνει τον χώρο και τον χρόνο, λείπουν οι λεπτομέρειες του αντικειμένου, δείχνει χωρισμό ή απόσταση ανάμεσα στους ήρωες, δείχνει τον ήρωα να ενσωματώνεται στο περιβάλλον, ο θεατής αποφασίζει πού να κοιτάξει
 - **Κοντινό:** Τυλίγουμε το χαρτί πιο σφιχτά έτσι ώστε να δούμε μόνο το πρόσωπο του ή ένα μόνο αντικείμενο που κρατά στο χέρι. Ο σκηνοθέτης κατευθύνει τον θεατή να προσέξει ένα σημαντικό αντικείμενο, να δώσει έμφαση σε μια έκφραση του προσώπου ή χειρονομία, να δείξει ένα μόνο δάκρυ που κυλάει στο μάγουλο του ήρωα, όταν μιλά στο νεκροκρέβατο του, ο θεατής βλέπει μόνο ό,τι ο σκηνοθέτης επιλέγει [*έτσι έχει ενδιαφέρον τι δεν περιλαμβάνεται στο πλάνο]. Πρόκειται για ένα μοναδικό κινηματογραφικό στοιχείο με πολλές ομοιότητες με τη λογοτεχνική αφήγηση (περιγραφή). Είναι οικείο και αποκαλυπτικό και ταυτόχρονα παρεμβατικό και εξουσιαστικό.
 - **Μεσαίο:** Ξετυλίγουμε λίγο το χαρτί και βλέπουμε κάποιον από τη μέση και πάνω. Το πιο κοινό νατουραλιστικό πλάνο, όμοιο με τη πραγματική ζωή. Είναι ουδέτερο πλάνο. Είναι διακριτικό και άνετο.
- ✓ **Γωνίες λήψης:**
 - **Χαμηλή γωνία:** Κοιτάμε με την «κάμερα» κάποιον από χαμηλή γωνία: το αντικείμενο φαίνεται τεράστιο, δυνατό, κυρίαρχο, έχοντας τον έλεγχο, το μέγεθος και η δύναμη δείχνονται υπερβολικά
 - **Από ψηλά:** Ανεβαίνουμε σε μια καρέκλα και κοιτάμε με την «κάμερα» από ψηλά κάποιον: το αντικείμενο δείχνεται μικρό, αδύναμο, παγιδευμένο, χωρίς έλεγχο
 - **Κανονικό:** κοιτάμε με την «κάμερα» ο ένας το άλλο στο ύψος του ματιού: ουδέτερο πλάνο [* μετά από ψηλά πλάνα ο ήρωας αποκτά αυξανόμενη δύναμη και αυτοπεποίθηση]
 - **Δανέζικη γωνία:** με την «κάμερα» κοιτάμε κάποιον σε κοντινό πλάνο, κι αυτός προχωρεί και γέρνει προς μια μεριά και φαίνεται όχι σε καλή κατάσταση, κεκλιμένη γωνία: δείχνει ένα κακό ήρωα ή μια επικίνδυνη κατάσταση, δημιουργεί ένταση ή εκκεντρικότητα, κίνδυνο ή ηθική αβεβαιότητα...
- ✓ **Κινήσεις της κάμερας**
 - **Πανοραμικό:** Κοιτάμε με το τυλιγμένο χαρτί «κάμερα» κάποιον καθώς κινείσαι στην αίθουσα πανοραμικά, κι εμείς σε σταθερή βάση περιστρέφουμε προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά για να ακολουθήσουμε την κίνηση: εισάγει τον χώρο, δείχνει το υποκειμενικό βλέμμα του ήρωα καθώς κοιτάει το περιβάλλον ή τις καταστάσεις
 - **Tilt-vertical:** Κοιτάμε με το τυλιγμένο χαρτί «κάμερα» κατακόρυφα προς τα πάνω ή προς τα κάτω: μεταδίδει απόσταση, μέγεθος και δύναμη, δείχνει την αντρική ματιά προς τη γυναικεία σεξουαλικότητα
 - **Ζουμ:** Χωρίς να κουνούμε την «κάμερα» κοιτάμε κάποιον σε ένα μακρινό πλάνο και μετά τυλίγουμε πιο σφικτά το χάρτινο ρολό σε ένα μεσαίο πλάνο. Το αντικείμενο φαίνεται να μεγαλώνει: το κοινό στρέφει την προσοχή του σε μια λεπτομέρεια σύμφωνα με την επιθυμία του σκηνοθέτη
 - **Travelling:** Ένα άτομο σε καρέκλα με ρόδες κινηματογραφεί κάποιον καθώς κινείσαι, η ίδια η κάμερα κινείται: η κινηματογραφική κίνηση ακολουθεί τη δράση, γίνεται μέρος της δράσης αντί να την παρακολουθεί καθώς προσπέρνα.

* Μπορούμε να κάνουμε την ίδια δραστηριότητα με τη βιντεοκάμερα ή το κινητό τηλέφωνο. Σε ένα blog δημοσιεύουμε φωτογραφίες ή πλάνα και φτιάχνουμε ένα γλωσσάρι κινηματογραφικών όρων.

Golden, J. (2001). *Reading in the Dark: Using Film as a Tool in the English Classroom*. Urbana, IL: National Council of Teachers of English (NCTE)

«Διαβάζοντας» κινηματογραφικές ταινίες Κατερίνα Γιωτοπούλου kgioto@dcarts.uoa.gr

ΧΟΥΧΟΥ (ΗΟΥΗΟΥ) (2020) της Ζωής Σγουρού ([vimeo](#))

έως 00.32

1. ξεκινά η ταινία; τι είδους πλάνα; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;
2. η μουσική; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;
3. το φως, η ατμόσφαιρα; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;

έως 01.03

1. τι είδους πλάνα; Τι εμφανίζεται στο πλάνα;
2. Ποιο νομίζετε ότι είναι αυτό το πρόσωπο; μαντεύουμε, κάνουμε υποθέσεις

έως 01.20

1. τι είδους πλάνα; Τι γωνίες λήψης; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;
2. τι ακούμε;
3. μαντεύουμε, κάνουμε υποθέσεις; τι συμβαίνει;

έως 01.51

1. τι έχει αλλάξει;
2. ο ρυθμός
3. μαντεύουμε, κάνουμε υποθέσεις; Τι συμβαίνει;

έως 05.11

1. τι είδους πλάνα; Τι γωνία λήψης; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;
2. η μουσική/ το φως; Έχουν αλλάξει; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;
3. τι ακούμε;
4. η αφιέρωση

Ο Φακής του Βασίλη Ρώτα

Εμπρός, ένα δυο, προσοχή

εμένα με λένε Φακή.

Κορμί κορδωμένο,

μουστάκι στριμμένο,

γαλόνια χρυσά και σπαθί.

Η σάλπιγγα τάρα τατά,

σπαθί και ντουφέκι χτυπά,

μπαμ μπουμ το κανόνι,

μπουμ μπαμ το τρομπόνι.

Ποιος βγαίνει σ' εμένα μπροστά;

Γυρεύω παντού τον εχτρό

κι ας είν' αντρειωμένοι σωρό,

γιγάντοι και δράκοι,

θεριά με φαρμάκι,

καπνός μόλις πρόβαλα εγώ.

Μονάχα ξαφνιάζομαι, οχού!

τρομάζω απ' τους ίσκιους, χουχού!

Ένα φύσημα αγέρα,

κι ας είναι και ημέρα,

μου παίρνει κι αντρεία και νου

ΤΑ ΔΕΛΦΙΝΑΚΙΑ ΤΟΥ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ (1993) του Ντίνου Δημόπουλου

Ντίνου Δημόπουλου, *Τα Δελφινάκια του Αμβρακικού*, Καστανιώτης 1995

ΤΑΙΝΙΑ (έως 1.48) μαντεύουμε, κάνουμε υποθέσεις

1. ταινία μεγάλου, μεσαίου ή μικρού μήκους; ασπρόμαυρη ή έγχρωμη ταινία; του βωβού κινηματογράφου; μυθοπλασίας ή ντοκιμαντέρ; animation; μυστηρίου, αισθηματική, κωμωδία, αστυνομική, περιπέτεια, γουέστερν; σύγχρονη ή παλιά;
2. η ιστορία, οι πρωταγωνιστές της ταινίας και της ιστορίας: ποια είναι τα «δελφινάκια»;
3. εποχή που γυρίστηκε η ταινία: ποια στοιχεία μας δημιουργούν αυτές τις εντυπώσεις;
4. εποχή κατά την οποία εκτυλίσσεται η ιστορία της ταινίας: ποια στοιχεία μας δημιουργούν αυτές τις εντυπώσεις;
5. τι είδους πλάνα; γιατί; τι πληροφορίες μας δίνουν;
6. η μουσική
7. το φως, η ατμόσφαιρα
8. το αρχικό κείμενο των τίτλων για τον τόπο, τον χρόνο: επιβεβαιώνει προσδοκίες/υποθέσεις μας;
9. «60 χρόνια πίσω»: σε τι αναφέρεται αυτός η χρονική ένδειξη;

ΒΙΒΛΙΟ: «Ένας μικρός πρόλογος» σ. 11

2 πρώτες παράγραφοι:

1. επιβεβαιώνονται, συμπληρώνονται, διαψεύδονται οι μέχρι τώρα υποθέσεις;
2. με ποιους τρόπους μεταδίδονται οι πληροφορίες εδώ;

ΤΑΙΝΙΑ (4.18 -6.06) στον φάρο, ο Πέτρος και ο καπετάν Μελέτης

1. πού μεταφερόμαστε; οι πρώτες εικόνες ποια εντύπωση μας δημιουργούν για τον χώρο στον οποίο μεταφερόμαστε; ποια γωνία λήψης χρησιμοποιείται;
2. πότε καταλαβαίνουμε τον χώρο στον οποίο βρίσκονται τα πρόσωπα της σκηνής; ποια γωνία λήψης χρησιμοποιείται τώρα;
3. ποια είναι τα πρόσωπα; ηλικία, προσωπικότητα, όνειρα-επιθυμίες

ΒΙΒΛΙΟ: σ. 19-20

1. ποιες είναι οι διαφορές; με ποιον τρόπο παρακολουθούμε την ιστορία στο βιβλίο; τι παραλείπεται, τι προστίθεται;
2. πώς καταλάβουμε την ιστορία και τους χαρακτήρες, πώς καταλαβαίνουμε την προσωπικότητα των ηρώων, τα όνειρα, τις επιθυμίες του;
3. ποιος είναι ο τίτλος του κεφαλαίου;

ΤΑΙΝΙΑ (1.19.13 έως 1.21.56)

1. τι καταλαβαίνουμε ότι κάνουν οι άνθρωποι στο καφενείο; πώς αποδίδεται η δύναμή τους;
2. τι γίνεται στην καλύβα;
3. ποια η κατάληξη;
4. ποιο νέο ανακοινώνεται;

ΒΙΒΛΙΟ: σ. 193-198

1. ποιος είναι ο τίτλος κεφαλαίου;
2. ποιες είναι οι διαφορές; με ποιον τρόπο παρακολουθούμε την ιστορία στο βιβλίο; τι παραλείπεται, τι προστίθεται;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ
(σχετικές με την κινηματογραφική φόρμα και γλώσσα & το περιεχόμενο)

- Πώς αισθάνθηκες κατά τη διάρκεια της σκηνής; Με ποιους τρόπους ο δημιουργός της ταινίας σε έκανε να αισθανθείς έτσι; (πλάνα, γωνίες λήψης, κινήσεις της κάμερας, φως, ήχοι, χώρος, σκηνικό, κουστούμια, υποκριτική).
- Προβλέψεις: τι θα γίνει στη συνέχεια; πού το στηρίζεις;
- Οι ερωτήσεις «Γιατί;»:
 - Γιατί ο σκηνοθέτης επέλεξε να κινήσει την κάμερα με ένα συγκεκριμένο τρόπο;
 - Γιατί κάθε σεκάνς μοιάζει διαφορετική από την άλλη;
 - Γιατί χρησιμοποιείται αυτό το είδος μουσικής;

	Ταινία	Βιβλίο
Υπάρχει ήχος; Τι είδους (ομιλία ή μουσική); Πώς επηρεάζει τον θεατή/αναγνώστη;		
Ποιος αφηγείται;		
Ποιανού την οπτική γωνία παρακολουθούμε;		
Τι πληροφορίες δίνονται για τα κοστούμια/μακιγιάζ/ κόμμωση; Πώς επηρεάζουν το θεατή/αναγνώστη;		
Πώς είναι ο φωτισμός; Πώς επηρεάζει το θεατή/αναγνώστη;		
Πώς είναι το σκηνικό; Πώς επηρεάζει το θεατή/αναγνώστη;		
Υπάρχει διάλογος;		
Πώς διαγράφονται οι ήρωες;		
Πώς διαχειρίζεται ο δημιουργός τον χρόνο;		

κινηματογραφικές ταινίες ή τηλεοπτικές σειρές που είναι μεταφορές από λογοτεχνικά κείμενα ή μπορούν να συσχετιστούν: λίγα παραδείγματα για διάφορες σχολικές βαθμίδες και ηλικίες

- Το μόνο της ζωής του ταξίδιον Λάκη Παπαστάθη (2001) - Γεώργιου Βιζυηνού, *Το μόνον της ζωής του ταξίδιον* και σε παιδική διασκευή
 - Ποιος ήταν ο φονεύς του αδελφού μου του Μανούσου Μανουσάκη (2021) ertflix
 - Ντέιβιντ Λίν, Όλιβερ Τουίστ (1948). Ρομάν Πολάνσκι, Όλιβερ Τουίστ (2005) – Ποικίλες εκδόσεις του μυθιστορήματος & κόμικ
 - Λορέν Τιράρ, Ο μικρός Νικόλας (2009)
 - Πέτρος Λύκας, Το καπλάνι της βιτρίνας, ΕΡΤ (1990)
 - Παναγιώτης Ράππας, Ένα δέντρο, μια φορά (κινούμενα σχέδια), 2009, 26' - Ευγένιος Τριβιζάς, «Ένα δέντρο, μια φορά», *ΤΑ ΝΕΑ*, Ιούλιος 2007
 - Η τιμή της αγάπης της Τώνιας Μαρκετάκη (1984)
 - Persepolis των Vincent Paronnaud και Marjane Satrapi (2007)
 - Ρωμαίος και Ιουλιέτα του Baz Luhtmann (1996). Κανένας του Χρήστου Νικολέρη (2010)
 - Ιφιγένεια του Μιχάλη Κακογιάννη (1997)
 - Ηλέκτρα του Μιχάλη Κακογιάννη (1962)
 - Ο κήπος με τα αγάλματα του Παντελή Βούλγαρη (1981)
 - Τα ψάθινα καπέλα του Γιάννη Λαπατά (1995)
 - Βαρδιάνος στα σπόρκα του Μανούσου Μανουσάκη (2021) ertflix
 - Κρίσιμες στιγμές του Μανούσου Μανουσάκη (2021) ertflix
 - Όταν Σκοτώνουν τα Κοτσύφια του Ρόμπερτ Μάλικαν (1962) – μυθιστόρημα & κόμικ
 - Το ποτάμι του Αρη Μπαφαλούκα (1995). Η Απέναντι Όχθη του Μιχάλη Φελάνη (2011) - Το ποτάμι του Νίκου Κούνδουρου (1960). Το ποτάμι της Γεωργίας Νικολάου (2016) - διήγημα του Αντώνη Σαμαράκη (Ζητείται ελπίς) - Ο Πόρφυρας του Δ. Σολωμού
 - Σ' ένα συνοριακό σταθμό της Νάνσου Σπετσιώτη (2010) - διήγημα του Αντώνη Σαμαράκη (Ζητείται ελπίς)
 - Φιστίκια Αιγίνης του Σάββα Σταύρου (2019) - διήγημα του Αντώνη Σαμαράκη (Κόντρα)
 - Καρτ ποστ του Γιώργου Παπαβασιλείου (2021) Ertflix – βιβλίο της Βικτόρια Χισλοπ
 - Μια νύχτα του Αυγούστου της Ζωής Σγουρού (2022) Ertflix - βιβλίο της Βικτόρια Χισλοπ
 - Αστροφεγγιά του Διαγόρα Χρονόπουλου (1980)
 - Σκλάβοι στα δεσμά τους του Τόνη Λυκουρέση (2009)
 - Εκεί που Τραγουδάνε οι Καραβίδες του Ολίβια Νιούμαν (2022)
 - Η κάθοδος των εννιά του Χρήστου Σιοπαχά (1984)
 - Χάος των Πάολο και Βιτόριο Ταβιάνι (1984) - 5 διηγήματα του Λ. Πιραντέλλο
 - <https://www.papadiamantis.net/aleksandros-papadiamantis/o-a-p-stis-texnes/kinimatografos-tileorasi>
- ❖ Γιάννης Σολδάτος (2021). *Ελληνικός κινηματογράφος και ελληνική λογοτεχνία*. Αιγόκερως